

A provincializmus egyenlő az egészséges regionalizmussal?

A szarvasbögés /szeptember/ idején szinte mindenki nehéz kedvében van, és erre az alkalomra a közbülső emberek se melegítettek be eléggé, hogy ezt az állapotot eredményesen átingázzák az élni és éltetni akarók két pólusa között. Mármint a tőke és a jog emberei, valamint a jövőkép esetleges letéteményeseinek tábora között a közbülsők sem serénykednek pallót verni.

A divat-, mondhatnánk hóbort-illetékesek a megmondhatóinak, ami most és itt olybá dudorodik, mint lódarázscsípés a tar koponyán: fájdalmas is, meg az elmúláshoz, megszűnéshez is vezethet. A tájhaza hirtelen fölemlegetése, netán olyan formában is, mint hazatáj, itt, a Tisza- és a Dunatáj környékén vajmi kevéske pezsdülést kölcsönözhet eliszaposodott, s fölöttébb piszkos, szinte bűdös állóvizeinknek, amiből kimozdultak ismeretlen irányba az élőlények, növények, s miegyebek, bár ha jól körülnézünk, akkor egyetlenke hírmondónak azért maradt errefelé is az élővilágból, a dudva.

Éppen ezért a kérdés megközelítéséhez induljunk ki az alapanyagból, hiszen az alapkö már rendelkezik mindazokkal a tulajdonságokkal, melyek egy esetleges építmény ismérvei lehetnek. Mint ahogy a jó kocsonyához is többfajta sertéstartozék dukál, nálunk az emberi nyersanyag összetételét kell valamilyen módon definiálni. Szerintem ebben a duna-tiszai teknőszerűségben fajtánk három válfaja ismerszik fel a magyarság énképében: adott a rudas, a már említett közbülső ember, aki kétarcúsága révén ingázik a jobb és a balos irányzatot megtestesítő igavonó, illetve pofátlanul lazszáló között. Az utóbbi lenne ama bizonyos tücsökmódélet gyakorlója, az előbbi viszont beleszakadna a csinálomba, csakhogy domboríthassa kivagyiságát, fajtája kiemelkedően magyar mivoltát fitogtatón, hámszakadásig. A középutas rudas viszi a prímet, ami a Kárpát-medencei koszorú-töredékek önmegvalósulásának zálogát kellene alkotnia ahhoz, hogy valamely szinten mégiscsak kicsikarnák a huszonegyedik századi maximumot mint kisebbségi minimumot, amit errefelé is önrendelkezési lehetőségnek neveznek, bár a kultúra, az oktatás és egyéb életfontosságú alapfeltételek reményében.

Fajtam ebbéli tevékenysége meddő próbálkozás csupán, s érzésem szerint előbbre nem is jut vele. A családra mint alapsejtre nem támaszkodhat, hiszen az túlhaladott valami, nálunk jellemzően, a vegyes házasságok szintjén is veszett balta nyele: a homogén közösségek viszont szekértáboraik minőségtelen produkciója révén, a semmi ágán próbálnak fölnagyított képet adni világraszóló, megismételhetetlen eredménytelenségükről olymód, hogy a gatyakorcba kötött valamit, a helyi szűk körű problémákat, érdekeket, eredményeiket túlbecsülve, egyoldalú és nemzetieskedő lenge magyarba csomagolják portékájuk, anyaországi támogatások elnyerését célozandó.

Summa summarum: a cinkos szívességi megbecsülést sarcol ki magának megfelelőknél és –től, a közbülső beingázza magának mindkét fél részéről a végeladási százalékot, a túlkapásos pedig túlról kapott bérért építi maga köré pl. üveglalkítóját, ahova csupán nagyköveti szinten lehetséges a levegővétel.

Merre itt, mikor az éppen erre bogarászó és születéshelyének adottságait élvezni kívánó, vagy a bajokat elszenvető kisember a magyarkák jövőképeinek csupán egyetlen mozaikkockája? Hogy netán freskót ecsetelhetne magának emlékül az utókornak, hogy itt járt, lábnyoma maradásának reményében? Kapkodja a fejét mindegyik felé, de hiába, mert szegény, mint a templom egere, mert munkanélküli, összmarék segélyen issza le magát a sárga földig, hogy ne gondolhasson a mával, vagy írjam úgy, hogy: MÁVAL? Egyszóval Szerbiában csupán az előbbieket tudhatnak némi regionalizmus felé kacsingatni, s mivel velük tart a Jóisten is, talán megtörténhet, hogy valamelyest egészségesnek látszó szerkesztmény kerül ki a kezük közül, régiós szinten.

Egészséges, régiós szinten, de mely alapanyagból áll össze ez a csodálatos kocsonya, aminek hírére járnak a világ négy sarkából is? Vajon miből áll össze a tervezett, egészséges, régiós csoda? Csakis abból, amit a tagok belevisznek. És most érkeztem ahhoz a világhoz, ahhoz a tartalomhoz, amit a vajdasági magyarság hozományként vihet ebbe a házasságba. S mivel régimódi vagyok, nekem még mindig közelebbi annak ténye, hogy a helyes út a közelebbitől a távolabbig, kérdésem lehetne pl., hogy Észak-Bácska

mivel járul hozzá, hogy egy egészséges régiós fenomén formálódjék a kezünk nyomán? Mondjuk azzal a szabadkai szecessziós, agyonhajsolt és végképp kibelezett témával, amit fél évszázada tesz le évenként az asztalra, mind a kultúra, mind az oktatás, esetleg a hírközlési média esetében? Egy ilyen teljesen meghaladott, egérrágtá árkus lesz a beköszönő levél, és alapja, esetleg egyik pillére az egészséges régióknak? Nem tudok benne hinni, hogy a szabadkai és a tágabb környezet csiricsáréja minden tekintetben megállná a helyét a többiek között, mert kimagaslón erősebbek azok, akár Szeged, akár Kolozsvár szemszögéből is vizsgálom az erőnlétet.

De sem Kanizsa, sem Zenta meg a többiek, amelyek szóba jöhetnek, nincsenek olyan kondícióban, hogy egyenértékűen adnák a hozomot az egészséges regionalizmushoz. Hogy az infrastruktúra nincs a kezünkben, az csupán egyik mentségünk lehet, de nem ment fel bennünket semmi alól az önkormányzatok látszat-divat-hejehujája, általános rongyrázása és fenezenéje, tanáraink tudatlansága, /Nem tudok többet egy ötödikesnél!?, és a médiában uralkodó katasztrofális helyzet, már ami a minőségi teljesítményt illeti. A vajdasági magyarság ebbéli bizonyítványa bukásra áll, s itt lenne a végső ideje, hogy ne csupán a szánk járjon világraszóló teljesítményeinkről, hanem a cselekedet eredménye legyen a biztosítéka annak, hogy régióban tudunk gondolkodni minőségi hozzájárulásunkkal is.

Ha lehet, kezdjük a munkát a mai nappal. A vajdasági magyar író ne zírózzon, a pedagógus ne zemberezzon, az újságíró ne zanyaországozzon. Mentsük meg lelkét a kéztöngéjű határozott névelőnknek, amire csupán AZ ember képes, akinek tartása van, akinek az anyanyelve szent!

HIÁBAVALÓSÁGOK TIVORNYÁJA

Egy születésnap ünnepség ürügyén a továbbadás szükségességét szeretném tüzetesebben érinteni, akárha szűkebb pátriánkat érintse is a kérdésfelvetés. A továbbadás mint valaminek átvett, öröklött vagy egyszerűen kapott, esetleg alkotott tartalomnak eljuttatása az utánunk sorjázóknak, életfeladatnak is egy teljes embert betöltő vállalat, aminek megfelelni nemigen mutatkoznak a szakmabeliek mostanság.

Ezzel kapcsolatban Dudás Károly beszélt azon az ünnepségen, melyet a szabadkai Városi Könyvtárban tartottak 60. születésnapja alkalmából. Ekkor említette annak tényét, hogy „a Képes Ifjúság akkori főszerkesztője köré egy kiváló gárda tömörült, amelynek a mi létünk, a mi valóságunk volt a fontos.” /.../ „Ma viszont, mint egy novelláskötet is bizonyítja, egyetlen délvidéki helyszín, egyetlen magyar név

nem szerepel a fiatal írók alkotásaiból készült válogatásban.” /.../ „Vannak íróink, akik külföldi, például németországi ösztöndíjjal rendelkeznek, s onnan bírálják az itthon tevékenykedőket.”

Mindennek vajon mi a hozadéka? A felfokozott ütemben kivajúdott hiábalóságok tivornyájának korszakát éljük, virtuális világunk fogódzó nélküli szabadesésben zuhan a családfáról annak is alá, amire azt gondoltuk, hogy lejjebb már nem kerülhetünk. A beszéd és az írásbeliség pillanatnyi színvonala hordalék-szintáján, akárha a folyóban, amiben mártózni szeretnénk, de inkább mégsem. A napi vagy heti sajtó, az elektronikus médiumok divatbetűvetés, felfokozott gondolathadarás rabjaiként veszítik fogyasztói táboruk, a közéleti vagy irodalmi folyóiratok pedig megszűntek létezni, legalábbis a vajdasági magyar olvasók számára. Csak be kell nyitni a szabadkai Danilo Kiš Könyvesházba, és kissé számba venni folyóirataink, illetve könyveink jelenlétét. Ott porosodnak hiánytalanul, akár több évre visszamenőleg, bizonyára arra várakozva, hogy a papírmalom a kegyeibe veszi őket. A televíziós műsorokat nem említem, mert azok mintha egyáltalán nem lennének, témáinknál fogva a levegőben lógnak éretlen gyümölcsként talán mindörökre, a rádiós kulturális műsorok pedig egy hermetikusan lefajtott világ utolsó mohikánjai, akik ülnek a maguk kis fészkeiben és olvasnak, olvasnak, esszéznak, esetleg beszélgetnek, csak hogy egymással, és egyáltalán nem a hallgatóval. Ily mód ezek a jóemberek talán nincsenek is. A kérdés: mi marad utánuk továbbadásra? Hogy a valóságirodalom vagy a szociográfiai ízű betűvetés távol áll tőlük, ők filozófusoknak születtek? Ezzel a kérdéssel úgy vagyok, mint a medve azzal a bizonyos medvehagymával, mikor gyomorrontásra végül is ráfanyalodik a növényevésre: bizony engem igazol annak ténye, hogy a művészetek művelőinek bizonyos hányada, akik elefántcsonttorony váraikban ücsörögve váltják meg korszakalkotó műveikkel a világot, a valóságban semmittevésben fulladoznak, még ha munkásságukért már rég elnyerték netán a legkritikusabb kritikus penna nagydíját, vagy a legsörhas-akadémiai tagságot.

Arról a bizonyos táblaképről, ami a valóságunkkal törődést illeti, a ma-arcúság éllovasa lehetne a színház, illetve a filmesek, persze tisztelet a kivételnek. Olyan érzésem van velük kapcsolatban, hogy tömegességüket, előfordulásukat számba véve, talán érvényes lenne rájuk nézve, hogy sokszor, sok esetben a kevesebb a több, hogy aki sokat markol, az hoppon marad: annak ellenére, hogy dömpingáru lett a színházi megvalósítások erdeje, s közülük bizony aligha mondható egy-egy színpadi megvalósítás sikerültnek, mert nem rólunk, nekünk szólnak, mert inkább ezek a világraszóló előadások is a levegőben lógnak, valahol félúton a vajdasági magyarság és az

elvonatkoztatott között: persze jó előre rámagyarázva a lecke, hogy valójában a néző ön-éneképét látja viszont tótágast állva, és majd magányában rájja fordítottra a fonákat, hiszen azért jár színházba. Érzésem szerint nagyon jót tenne mostanában a színháziaknak, ha valamely pályázati úton jó szöveghez juthatnának, drámához, amit író írt, még ha az író mint olyan már rég a múlté, egy meghaladott kategória. Ugyanakkor, filmezésünk egy adta autodidaktizmus, s ugyanez mondható képzőművészeti életünkre is. A botcsinálta rendezők megvalósításai, valamint az önképzett festőművészek siserehada ellepi a lényegét, s nem látni tőlük az ég azúrját. Ha az ő megnyilvánulásait gondoljuk mi továbbadni, akkor a nesze semmi, fogd meg jól útravaló nem éppen ideális ajándék az utánunk következőknek.

Vajon ilyen felszínesen, alanti megmerülést kerülendő, száraz lábbal szeretkezve a folyóval, Konc Istvánnal ellentétben, a part barátjaként és a víz ellenségeként, vajon a jelenlegi vajdasági magyar „csúcs-csinadratta” eljuthat-e egyáltalán valaha a Szakadó, a Ketrecbál vagy a sepsei indíttatású Királytemetés lenyomatáig, netán egykori önmagunkat keresendő? Alig hihető, hiszen a hiábavalóságok tivornyáján ez is egyfajta valóság, olyan megismerhetetlen, cinkosan titokzatos „buli”, ahonnan az ember csupán kiterítve hozattatik valódi önmagához, haza. Isten kegyelméből, persze.

És valaki most ideszól nekem, talán éppen a kisköszegi hegygerinc oldalából: „Ugyan, fiam, hiszen tartás nélkül pezsdülés sosem volt!” A leányvárinak ezzel kapcsolatban azért van igaza, mert rá igenis hallgatott a század, és „a nők nem küldték el az ablakuk alól!”

És ma? Itt és most? A mi pártütő arkangyalainkkal hogy állunk, kérdezhetne vissza ránk a világ egyik „költőcskéje”, ama Anatole, aki a fiatalok mély és rendszerint téves gondolkodásának lényegét fogalmazta meg anno. Nos, a mi immár kopaszodó, de ifjúi hévvel mélyen és tévesen gondolkodó pártütő angyalaink bizony nagyon is pozitívumra váltották egykori hitvallásukat. A pártkánonok egykori „garabonciásai” bizony az idők folyamán szürke-állományt gyarapítván, ebben-ebben is IQ-sabbak lettek: például Szabadkán a csupaüveg Kaszalkalitról tetszelegnek a világnak, valamilyen Magyarháznak nevezvén fészüküket, ahova ottani magyar író legtöbbje be se teheti a lábát, hacsak nincs legalább nagyköveti pedigréje. De nincs ez különben Kanizsán sem, ahol valamely Thália-féle imaház kapott patinát, meletet dajkáló déli szél áldásával persze, amit majdan az intézmény nevét viselő művészóriás avat fel hamarosan mindannyiunk fölemelkedésére a porból, önkezűleg vágva át az avatószalagot, miközben

a József és barátai zsoltár dallama csendül fel Szabadosan.

A címkézés gyors, de rövid életű! – mondja egy helyütt Konrád.

Valóban, igaza lenne? Eleddig a gondos idő őt látszik igazolni, s nem azokat, akik az elit, mármint a vajdasági kultúra csúcsondász plecsnijének címkéjével jutnak a lakáj-effektus révén szívességkritikához, hogy könyveik napvilágot lássanak vagy szívességdíjakhoz, amit Kossuth neve fémjelez, persze sok-sok bérrel /bérenc-tallérral?! honoráltan, esetleg a bajai Duna-sziget Sörhas-akadémiai tagságához is hozzáférhetőn, sörshordó-pi(a)edesztálra emelvén kerekded kiválóságainkat.

Magyarán: a vajdasági magyar alig pislákoló kulturális meg miegyéb csodabogár jelen pillanatában, Németh Istvánt idézve egyik kozériájából, imígyen hangozhatnak: „Évszázados, sőt évezredes gürcölések után, elérkezett a pihenés, a felüdülés ideje. Buckahalmon még véget sem ért az agyaggalamblió verseny, máris ráálltak az újabban meghonosított homokszítáló bajnokságra, amely az idei, harmadik megrendezésével nemzetközivé nőtte ki magát: núbiai és kelet-afrikai részvevőkkel. Szurdokpusztán egyhetes rókavadászatot tartottak több környékbelivel, hogy a valóságos népünnepekké nemesedett pihentető szórakozást fécántöporlyúval megbolondított villásreggelivel zárják. A tiszahátiak az óvodáskorúak részére fűzfafütyülő táborot hoztak létre tartományi támogatással.”

Valóban, igaza lenne Németh Istvánnak? A mostani mélyen és tévesen gondolkodó pártütő angyalok, a fiatalabbja netán, úgy gondolja, hogy szürkeállomány serkentőjét, a legújabbat is csatarendbe kellene állítani a kultúra jobbításához? Mert csodatevő szert hasznosít a mi jövőnk záloga, netán IQ-ja emelése céljából is a csodatevéshez, aminek a neve spanyol muslinca, magyarán randi-drog. Amazonjaink, a kultúrával áldott hajadonok tőle pattannak s kattannak be a sűreijébe az éjszakának, hatására pedig időközben legyártják azt a kulturális többletet csúcsmínőségben, amivel majd részünkről emelni fogjuk az egészséges regionalista együtt-rendezvények minőségi fokát, ahol a véghatár a magas ég!

Mert úgy igaz, hogy a felhők felett mindig kélik az ég! Némi malíciával kérdezhetné, a T. tartással és tudással rendelkező, alázatos szakmai: A VAKOKNAK IS KIJÁRNA ABBÓL A KÉKSÉGBŐL?